

Aluekehittämisen vastuualueen tilannekatsaus (maakuntavaltuustolle)

Maakuntahallitus 17.05.2021 § 65
550/07.00.04.00.02/2021

Tiivistelmä

Uudenmaan liiton aluekehitystyö määrittää ja ohjaa maakunnan aluekehittämisen toimia lähivuosille, mutta myös pitkälle tulevaisuuteen. Työn perustaksi luodaan maakunnan toimijoiden kanssa yhteisiä strategioita ja ohjelmia. Näistä ajankohtaisia ovat maakuntaohjelman 2022-25, Älykkään erikoitumisen strategian (RIS) toimintasuunnitelman sekä Hiilineutraali Uusimaa 2035 – tiekartan toimenpidesuunnitelman valmistelut. Myös syksyllä käynnistyvän EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakauden 2021-27 valmistelu sekä vanhan kauden päättyminen ovat nyt työn alla.

Varsinaisen aluekehittämisen ohjelmatyön lisäksi Uudenmaan liitto rahoittaa erilaisia aluetta kehittäviä sekä elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä vahvistavia hankkeita. Kevättä on leimannut pitkittynyt koronakriisi, mihin vastaamiseen Uudenmaan liiton käytössä on kevään 2021 aikana ollut sekä kansallista UKKE- että React EU-rahoitusta. Lisäksi liitto käynnisti Uudenmaan kunnille uudenlaisen tilastopalvelun koronan vaikutuksista Uudellamaalla, Uudenmaan TilastoTorstain.

Selostus

Uudenmaan maakuntaohjelman valmistelu 2022-25

Uusimaa-ohjelma 2022-2025 sisältää kehittämisen painopisteet ja tavoitteet vuosille 2022-2025 sekä pitkän aikavälin vision. Maakuntaohjelma pohjautuu tulevaisuuden ennakkointiin, muutosvoimien analyysiin ja tilannekuvaan maakunnan vahvuuksista ja kehittämistarpeista. Ohjelma sisältää myös kuvauksen ohjelman toteuttamisen välineistä, eli potentiaalisista rahoitusohjelmista ja ohjelmaa toteuttavista tahoista sekä toteuttamisen seurannasta ja mittareista. Ohjelma sisältää myös sen vaikutuksia arvioivan ympäristöselostuksen sekä tiivistelmän erillisestä, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa käsittelevästä älykkään erikoistumisen strategiasta.

Ohjelman tavoitteet jäsentyvät kolmen painopisteen: *Onnellisten Uusimaa, Menestyvä Uusimaa ja Ympäristöviisas Uusimaa*, alle. Näitä kolmea painopistettä tarkastellaan kolmesta näkökulmasta.

- Ensimmäisenä näkökulmana on *kokoaan suurempi Uusimaa*; sekä mahdollisuudet että haasteet ovat Uudellamaalla suuremmat kuin muualla Suomessa. Suomen veturina pyrimme paitsi oman alueemme kehittämiseen, niin myös tuottamaan hyvinvointia koko maalle sekä pysymään mukana kansainvälisessä kilpailussa.
- Toisena näkökulmana on *kestävyys*, taloudelliselta, ekologiselta ja sosiaaliselta kannalta. Taloudellisen kestävyuden lähtökohtana on hyvinvoinnin turvaaminen talouden kasvulla osallistavasti ja ekologist rajat tunnustaen. Tavoitteena on vihreä kasvu, eli tuottavuuden kasvu ympäristöä kuormittamattomalla tavalla. Ekologisella kestävyydellä tarkoitamme luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja ihmisen toiminnan sopeuttamista luonnon kestävyys huomioiden. Sosiaalinen kestävyys tarkoittaa osallisuuden vahvistamista, koulutusta ja sivistystä hyvinvoinnin perustana.

- Kolmantena näkökulmana on *luottamus*. Koronapandemia koettelee hyvinvointiamme, jolloin luottamus yhteiskuntaan on myös koetuksella. Vahvistamalla luottamusta pyrimme turvaamaan kaikille uusimaalaisille tasavertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaamme.

Painopisteitä ja tavoitteita työstetään yhdessä maakunnan toimijoiden kanssa työpajoissa kevästä syksyyn, jonka jälkeen ohjelman luonnos lähetetään lausunnoille. Yleisöllä on mahdollisuus osallistua ja antaa palautetta ohjelmasta sekä ympäristöselostuksesta koko laadintaprosessin ajan. Ohjelma valmistuu nykyisen lain mukaisesti vuoden 2021 loppuun mennessä.

Uudenmaan kriisirahoitus sekä hankkeiden toteutuksen ja vaikuttavuuden evaluointi

Uudenmaan liitto avasi 7.4.2020 alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman määrärahan haun Uudenmaan kriisirahoitus (UKRI) -nimisenä koronaepidemian vaikutusten lieventämiseen ja niistä toipumiseen. Hakemuksia saatiin liki 50 ja rahoitusta myönnettiin 13 hankkeelle yhteensä reilut miljoona euroa. Summa muodostui TEM:n myöntämästä maakuntien omaehtoisen kehittämisen määrärahasta 650 000 euroa ja Uudenmaan liiton omasta budjetista myönnetystä lisämäärärahasta 366 300 euroa.

Uudenmaan liitto kilpailutti ulkopuolisen arvioitsijan evaluoimaan Uudenmaan kriisirahoitushankkeiden toteutusta ja vaikuttavuutta. Arvioinnin toteutti Gaia Consulting Oy aineistoanalyysin, haastattelujen, itsearvioinnin ja asiantuntija-analyysin keinoin ajalla 1.12.2020 –30.6.2021. Vaikuttavuusarvioinnin perusteella rahoitetut hankkeet pääosin saavuttivat niille asettamansa tavoitteet ja saivat hyvää palautetta kohderyhmiltään. Uudenmaan kriisirahoituksen voidaan todeta vaikuttaneen positiivisesti alueen yritysten koronakriisistä selviytymiseen.

Uudenmaan liiton EU-hankevalmistelurahoitus

Uudenmaan liitto tukee uusmaalaisten toimijoiden EU-hankevalmistelua vuosina 2021-2022 yhteensä 500 000 eurolla. Valmistelutuki on suunnattu ensisijaisesti uusimaalaisille kunnille ja niiden kehittämissyhtiöille tai kuntayhtymille. Myös tutkimuslaitokset, korkeakoulut tai kolmannen sektorin toimijat voivat hakea valmistelutukea. Hankevalmistelulla tulee tähdätä laajojen, liiton RIS3-teemojen mukaisten tki-hankkeiden valmisteluun pääasiassa EU:n erillisohjelmista. Tuen enimmäismäärä on pääsääntöisesti 80 % valmistelukustannuksista tai enintään 20 000 euroa ja sitä voidaan käyttää valmistelun henkilöstökustannuksiin tai asiantuntijapalvelun hankintaan. Huhtikuun 2021 loppuun mennessä valmistelutukea on myönnetty kahdelle hankkeelle, lisäksi 11 valmistelutukihakemusta on käsittelyssä.

Kestävän kasvun ja elinvoiman rahoitushaku (UKKE) koronasta elpymiseen Uudellamaalla

Koronakirisin edelleen pitkittyessä, Uudenmaanliitto avasi toisen rahoitushaun alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman määrärahasta 8.12.2020 - 31.3.2021. Käytettävissä oli TEM:n myöntämät 4.9 milj.€ koronakriisistä elpymiseen ja jälleenrakennukseen liittyviin toimenpiteisiin alueellisen selviytymissuunnitelman perusteella. Uudenmaan liitto nimeää UKKE-rahoitusta suunnattiin mm. uusmaalaisten yritysten ja luovien alojen elpymiseen sekä uutta luovaan innovaatiotoimintaan.

Ottaen huomioon muuta maata ylivoimaisesti kriittisemmän koronatilanteen, saatu AKKE-rahoitus on ollut Uudenmaan kokoiselle maakunnalle täysin

riittämätön summa. Hakijat olivat erittäin aktiivisia, ja hakemuksia saatiin reilut 90. Nyt UKKE-rahoitus on jo sidottu ja 35 hanketta on saanut myönteisen rahoituspäätöksen. Lisäksi joudutaan vielä hylkäämään useita tukikelpoisia ja hyvin valmisteltuja hankkeita, mikäli rahoitusta ei saada lisää. Uudenmaan liitto on viestinyt Työ- ja elinkeinoministeriölle, että UKKE-rahoituksen akuutti tarve olisi vähintään toiset 5 milj.€.

REACT-EU-lisärahoitus koronan vahinkojen korjaamiseen

Osana EU:n elpymisvälinekokonaisuutta, myös Suomeen odotetaan REACT-EU-lisärahoitusta käynnissä olevaan *Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020* - Suomen rakennerahasto-ohjelmaan. Tavoitteena on tukea alueita COVID-19-pandemian vahinkojen korjaamisessa. Samaan aikaan lisämäärärahoilla luodaan pohjaa talouden vihreälle, digitaaliselle ja palautumiskykyä tukevalle elpymiselle. EU komission maakohtaisten suositusten mukaisesti rahoituksella tuetaan pk-yrityksiä, tutkimus- ja kehitystoimintaa, digitaalista osaamista sekä yritysten ja niiden henkilöstön muutoskyvykkyyden kehittämistä. Rahoitus tulee käyttää muun ohjelmakauden 2014–2020 rahoituksen tavoin vuoden 2023 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti REACT-EU-rahoituksen alueellisesta jaosta 29.4.2021. Alueille jaetut varat sisältävät sekä EU:lta tulevan rahoituksen että valtion vastinrahoituksen. Uudellemaalle myöntövaltuutta on tulossa noin 48 milj.€, joka jakaantuu Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoitukseen. Rahoitusta myöntävät ELY-keskukset ja maakuntien liitot. Uudenmaan liiton myöntövaltuus on arviolta 13,5 miljoonaa euroa. Uudenmaan liiton REACT-EU-lisärahoituksen hankehaku päättyi 31.3.2021. Hakemusten arviointi on parasta aikaa käynnissä ja rahoituspäätöksiä tehdään ennen kesälomakautta.

Kestävää kasvua ja työtä 2014 – 2020 ohjelman toimeenpanon tilanne ja ohjelman sulkemiseen valmistautuminen

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelman toimeenpanoa on jatkettu vuoden 2023 loppuun asti. Hankkeiden tulee päättyä 31.8.2023 mennessä. Tähän mennessä Uudenmaan liitto on kuluvalle ohjelmakaudella rahoittanut yhteensä 97 Uudellemaalle kohdistuvaa hanketta. Suurimpia tuensaajia ovat olleet ammattikorkeakoulut, kehittämissyhtiöt, yliopistot sekä kunnat ja kuntayhtymät.

Ohjelmakauden tuloksia on koottu [Satoa Etelä-Suomesta -tulospöytäkirjaan](#). Uudenmaan liitto alkaa valmistautua ohjelman sulkemiseen hyvissä ajoin ennen ohjelmakauden päättymistä. REACT-EU-lisärahoituksen myötä ohjelma on kuitenkin edelleen ponnekaasti käynnissä aina vuoden 2023 loppuun asti.

Ohjelmakauden 2021-2027 valmistelu

EU:n alue- ja rakennepolitiikan kauden 2021–2027 kansallisen ohjelman valmistelu on loppusuoralla. TEM johtaa ohjelmatyön valmistelua, alueellista valmistelua tehdään maakuntien liittojen johdolla. Etelä- ja Länsi-Suomen 11 maakunnan yhteistä ohjelmavalmistelua koordinoi Uudenmaan liitto. *Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027* - EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaehdotus on jo ollut julkisessa kuulemisessa.

Tässä vaiheessa ohjelmaehdotus sisältää Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) tuettavat toimet. Ohjelma tulee sisältämään myös oikeudenmukaisen siirtymän rahaston toimia, joiden osalta järjestetään erikseen kuuleminen myöhemmin. Työ- ja elinkeinoministeriön

tavoitteena on käynnistää Uudistuva ja osaava Suomi -ohjelman toimeenpano tulevan syksyn aikana.

Tulevalla ohjelmakaudella kuluvan kauden tapaan Uudenmaan liitto on koordinoiva maakunnan liitto Etelä-Suomen alueella, ja juridiset EAKR-rahoituspäätökset tehdään Uudenmaan liitossa Uudenmaan, Kymenlaakson, Varsinais-Suomen, Päijät-Hämeen ja Hämeen liittojen rahoituskehyksestä. Kukin maakunta valitsee oman alueensa kehittämisen painopisteet ja rahoitettavat hankkeet. Uudenmaan liitto valmistautuu jättämään hallinto- ja valvontajärjestelmän kuvauksen työ- ja elinkeinoministeriölle määräajassa 31.8.2021 mennessä. Päätöstä tulevan ohjelmakauden rahoituksen alueellisesta jaosta ei ole vielä saatu.

Aluekehittämistä koskevien lakien pohjalta annettavat valtioneuvoston asetukset

Hallitus on antanut esityksen (HE 47/2021 vp) *laiksi alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (toimeenpanolaki)* sekä *laiksi alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta (rahoituslaki)*. Lainsäädäntöä uudistetaan vastaamaan aluekehittämisjärjestelmän uudistustarpeita sekä EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastojen ohjelmakauden 2021–2027 edellyttämiä sääntelytarpeita, ja esitys on tarkoitus saada voimaan 1.9.2021. Ehdotettavien lakien nojalla annettaisiin kolme valtioneuvoston asetusta:

- 1) *Toimeenpanoasetuksessa* säädettäisiin tarkemmin aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan viranomaisista ja niiden tehtävistä sekä aluekehittämisen yhteistyöelimien tehtävistä. Toimeenpanoasetuksessa on todettu Uudenmaan liitolle tulevat vastuut Etelä-Suomen koordinoivana maakunnan liittona sekä valittujen Interreg-ohjelmien valvojana ja kansallisen vastinrahoituksen hallinnoijana.
- 2) *Rahoitusasetuksessa* säädettäisiin tarkemmin rahoituslain nojalla myönnettävän tuen käyttökohteista ja hyväksyttävistä kustannuksista. Lisäksi asetukseen otettaisiin tarkempia säännöksiä eri tukilajien ja Interreg-ohjelmien hankkeisiin myönnettävän kansallisen vastinrahoituksen hakemisesta, tuen myöntämisestä, tuen enimmäismääristä ja maksamisesta.
- 3) *Tukikelpoisuusasetuksessa* säädettäisiin EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman varoista rahoitettavien hankkeiden kustannusten korvausperusteista, eli käytettävissä olevista kustannusmalleista ja rahoitusmuodoista, kustannusten tukikelpoisuuden yleisistä edellytyksistä sekä hyväksyttävistä kustannuksista ja niihin liittyvistä menettelyistä.

Älykkään erikoistumisen strategian toimeenpano

Maakuntahallitus hyväksyi uuden Uudenmaan älykkään erikoistumisen (RIS3) strategian huhtikuussa 2020. Kattoteemana strategiassa on resurssiviisaus eli erilaisten resurssien harkittu ja hyvinvointia sekä kestävää kehitystä edistävä käyttö. Resurssiviisauden alla on kolme strategista painopistettä: ilmastonutraalius, ihmisten kaupunki sekä uudistuva teollisuus ja palvelut. Älykkään erikoistumisen strategiat on tehty EU:n alueella joko alueellisina tai kansallisina, ja ne ovat ennakkoehtona rakennerahastovarojen saamiselle.

Strategian pohjalta on valmisteltu toimintasuunnitelma 2021-22. Keskeiset toimenpiteet strategian toteuttamiseksi ovat projektien ja kehittämisympäristöjen rahoittaminen, alueellisten innovaatioekosysteemien ja -verkostojen tukeminen, aluerajat ylittävän yhteistyön edistäminen vahvempien

kokonaisuuksien synnyttämiseksi, kansainvälisiin verkostoihin ja alustoihin osallistuminen sekä toimijoiden tukeminen. Lisäksi toimintasuunnitelmassa esitellään eri organisaatioiden rooli toimeenpanossa. Strategiaa ja sen toteutumista esitellään kansainväliselle yleisölle Helsinki Smart Region -sivustolla, joka kokoaa yhteen ja viestii kansainväliselle yleisölle Uudenmaan tutkimus- ja innovaatiotyön vahvuuksista sekä innovaatio toimijoita. Lisäksi brändillä on käytössä oma Twitter ja LinkedIn -sivu.

Hiilineutraali Uusimaa 2035 -tiekartan toimenpidesuunnitelman valmistelu

Hiilineutraali Uusimaa 2035 -tiekartta hyväksyttiin maakuntavaltuustossa joulukuussa 2020, ja sen toimenpideohjelman laadinta on käynnistynyt työnimellä ”Innovatiivisesti vihreä Uusimaa 2021”. Tavoitteena on vauhdittaa ilmastotyötä, tukea systeemistä muutosta, vihreää siirtymää ja maakunnan kestävää uudistumista.

Tiekartta jäsentää ilmastotyön kuuteen painopisteeseen. Nyt laadittavassa toimenpideohjelmassa kuvataan kunkin painopisteen osalta tarkoituksenmukaiset etenemispolut. Näiden alle kootaan keskeisimpiä ensi vaiheessa toteutettavia toimenpiteitä ja hankkeita painopisteittäin. Valinnassa korostetaan toimenpiteiden vaikuttavuutta, innovatiivisuutta, taloudellisuutta ja ajankohtaisuutta ilmastotyön näkökulmasta.

Työ käynnistyi liiton sisäisellä yhteistyöprosessilla, jossa tunnistettiin maakunnan keskeisimpiä ilmastotyötä toteuttavia toimenpiteitä, sekä syksyn 2020 kestävä elvytyksen seututyöpajoissa esiin nousseita teemoja ja hankkeita. Sisäisen prosessin rinnalla on käynnistetty ulkoinen vuorovaikutusprosessi, joka jatkuu alkusyksyyn. Toimenpideohjelma on tavoitteena saada valmiiksi vuoden 2021 lopulla.

Uudenmaan Tilastotorstait

Uudenmaan Kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen (UKKE) -hankkeena perustettiin Taloustieteen tutkimukseen erikoistuneen Helsinki Graduate School of Economicsin eli Helsinki GSE:n Tilannehuoneen toteuttama Uudenmaan ja sen kuntien taloudellisen tilanteen seuranta -hanke 15.1.-31.5.2021. Ensimmäinen Uudenmaan tilanneraportti julkaistiin 4.3. Siinä on tuoretta tilastotietoa koronakriisin vaikutuksista Uudenmaan kuntien talouteen, työllisyyteen ja yritysten toimintaan. Samassa yhteydessä lanseerattiin myös tilastotorstai, joka järjestetään avoimena etätilaisuutena joka toinen viikko Uudenmaan raportin julkistuksen yhteydessä.

Tilastotorstai ja GSE-tilaisuuksia on teemoitettu nuorten työllisyyteen, tapahtumiin, kulttuuriin, yrityksiin, terveyteen, väestöön ja matkailuun. Tilaisuuksissa on ollut GSEstä esittelijänä professori Otto Toivanen ja Antti Valkonen ja tunnettuja kommentoijia kunnista, korkeakouluista, etujärjestöistä ja yhdistyksistä ja tilaisuuksia on uutisoitu myös mediassa. Kevään tilastotorstaikausi päättyy 3.6. pandemian laskuun ja toiveikkaisiin talousnäkyymiin.

Päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää

- merkitä aluekehityksen vastualueen tilannekatsauksen tiedoksi
- viedä sen tiedoksi maakuntavaltuustolle
- tarkastaa pöytäkirjan tämän pykälän osalta kokouksessa.

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Juha Eskelinen
Asiantuntijat: Outi Ervasti, Tiina Huotari, Eero Venäläinen, Rosa Tuomi, Pia
Tynys, Ari Lainevuori

Päätös:

Maakuntahallitus päätti

- **merkitä aluekehityksen vastualueen tilannekatsauksen tiedoksi**
- **viedä sen tiedoksi maakuntavaltuustolle**
- **tarkastaa pöytäkirjan tämän pykälän osalta kokouksessa.**